

MEÄNKIELIS VARIETETER

Uppsala den 11 november 2020

Murre/Dialekt

Varieteetti /Varietet

Finns standard

Inget ställningstagande om
språkstatus

Variation

Ej geografiskt knuten. Kan finnas hos enskild talare.

Ex. Ainuastha(a)n, ainuastha(a)ns, ainuastha(a)nsa

Utbredningsområde 1912

Martti Airila (1912): Äännehistoriallinen tutkimus Tornion murteesta

Airilas dialektindelning

1 Torneådialekter

1.1 Älvdalsdialekt (nedre dialekten/alimurre)

1.2 Vittangidialekt (övre dialekten/ylimurre)

2 Gällivaredialekter

2.1 Nattavaara

2.2 Moskojärvi, Soutujärvi, Killimä, Puoltikasvaara

2.3 Hakkas (Hakanen), Sammakko (Sammakku),
Leipojärvi, Liikavaara

2.4 Svappavaara (Vaskivuori)

Senare dialektindelning

Swedell, Ulla (2012)

- ❖ Jukkasjärvi-varietet
- ❖ Vittangi-varietet
- ❖ Gällivare-varietet
- ❖ Tornedals-varietet

Kiruna kommun: särdrag

- Enkel konsonant: *se luke, se tule*
- Verbböjning: *ne rakenthin, kalastahan*
- Ordslut –et: *huonet, käärmät, venet*
- Kort vokal efter metatetiskt h: *valhen*
- -u i trycksvag stavelse: *pallu, talu, halkuja*
(Kaalasjärvi)
- Triftonger: *tieitten, työissä, viei*
- Stadieväxling k:j: *väki:väjen, lujen*
- Stadieväxling k:v: *joki:joven*

Gällivare kommun: särdrag

- -u i trycksvag stavelse: *tal**u*, *por**u*, *hevun**en*, *nepukka*
- e i stället för ö: *yles*, *yl**en*
- Ingen vokalharmoni: *silma*, *lehma*, *kyla*, *isa* (jämför estniskans *küla*, *isa*)
- Ordslut -ia och -ee: *pimia*, *korkia* resp. *pim**mee*, *kor**kee*
- Triftonger: *työissa*
- Uttal av y-ljud (som i svenskan)
- e < ä: *tema*, *ei tessa kyl**assa* (Tjautjasjärvi)

Nattavaara: Gustav Adolf Vaksjö, f. 6 juni 1898

field	lemma	wc	trans
ollu kakstoista siskua	sisku	s	syskon
elattanu ilman	elattaa	v	försörja
valtiun voimat	valtio	s	stat
namat avustuksia	avustus	s	bidrag
Jaa viimisesta	viiminen	a	den sista
lapsenavustus sanovat	lapsenavustus	s	barnbidrag
paanpitraaki	paanpitraaki	s	barnbidrag
viiminen muista ei mithän			
seittemän lasta			
ne elava kaikki	ellaa	v	leva
naihne enin osa	naia	v	gifta sig
ja meila			
pikkunen maanpruukihoito	maanpruuki	s	jordbruk
ellaimia	ellain?	s	djur
viiski lehmaa	lehma	s	ko
oon hevusia välhin			
tukkia talvela			
kesala enampi	kesa	s	sommar
puutyömies	puutyömies	s	träarbetare?
Kesan aikana	aikana	po	Under ...
aivan puutyötä tehnu			
siksiko olen tämän pelufoonin saanu	pelufooni	s	hörapparater

Gällivare kommun: särdrag

- Kort vokalljud i andra stavelsen (ej halvlångt) – därav sjungande intonation?
- Bibehållen inledningskonsonant i svenska låneord: *skoulu, skaappi, snikkari, ströminki*
- Ordslut –et: *huonet, valet, tuoret, päretkatto*
- Kasusböjning: *ophaija, merhen, vaaralen*
- Stadieväxling t:j: *sajan kilun säkki, syöjä ja juoja*
- Infinitivformer: *lahtaa* (Tjautasjärvi), *slahtaa* (Mäntyvaara), *slaktaa* (Purnu)
- Passiva verbformer i aktiv betydelse: *ne kävithin, ne tehthin* (Norsivaara)

Haparanda, Övertorneå och Pajala kommuner: särdrag

- Ordslut –e: *huone, pere, tuore*
- ö < e: *sölkä* (ej *Tärendö*), *ylös, ylön*
- Inga passivformer i aktiv betydelse: *ne menit*
- Diftonger: *teitten, töissä*
- -o i trycksvag stavelse: *pallo, talo, poro, hevonen*
- Lång vokal efter metatetiskt h: *valheen, merheen*
- Stadieväxling t:Ø, k:Ø: *saan kilon säkki, väen*
- Förkortning av personnamn: *Roola, Lenna* (Övertorneå och Korpilombolo)

Tabell 1: geografisk variation

Gällivare sydväst	Gällivare mellan	Gällivare nordväst	Gällivare öst	Kiruna	Haparanda, Övertorneå, Pajala
vaaralen	vaarale	vaarale	vaarale	vaarale	vaarale
päiva	päiva/päivä	päiva/päivä	päivä	päivä	päivä
skoulu	skoulu	koulu	koulu	koulu	koulu
poru	poru	poru	poro	poru/poro	poro
selka	selkä	?	selkä	selkä	selkä/sölkä
en tieja	en tiejä	?	en tiejä	en tiä	en tiä
liiket	liiket	liiket	liiket	liiket	liike

Sammanställning: Anders Alapää, Jierijärvi

Ordförråd: exempel på synonymer

- tyhä/tyhä – vain ('bara, enbart, endast, blott')
- repu/repo – kettu ('räv')
- vanhimet – vanhukset ('föräldrar')
- minnen?/minne? – mihinkäs? ('vart?, varthän?')
- latu – tola ('skidspår')
- enu/eno – väylä ('älv, flod')
- tih! – kuule! vaiti! ('hör upp!, lyssna!')
- uhka – aika ('ganska')
- ehtiä/ettiä – hakea ('leta, söka, eftersöka')

Ordförråd: Exempel på homonymer

- Havata – ”Upptäcka” eller ”komma ihåg”

Mie havattin ette siinä istu joku – Jag upptäckte att någon satt där (To)

Mie havatten minun entisen opettajan – Jag kommer ihåg min före detta lärare (Je)